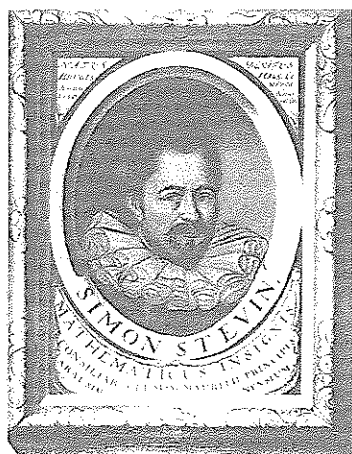

VOORoudERS VAN DE WISKUNDIGE SIMON STEVIN TE VEURNE

Over de wiskundige Simon Stevin (1), geboren te Brugge in 1548, schrijver van diverse werken over handelsrekenen, meetkunde, de mechanica en de vestingbouwkunde en uitvinder van o.a. de breuken (2) en de zeilwagen, is reeds veel geschreven. Deze autodidact, die vanuit de praktijk van het handelsrekenen tot de theoretische studie van de wiskunde gekomen is, is ook bij taalkundigen bekend. Ten behoeve van zijn volks- en taalgenoten die geen Latijn kenden, publiceerde Simon Stevin immers ook praktische werken in de volkstaal en ook in het Frans.

Portret van Simon Stevin, Universiteitsbibliotheek Leiden

Ook zijn boekjes over de mechanica en vestingbouwkunde verschenen in het Nederlands. Hij was van mening dat een Vlaming zijn "*Duytsche Tael*" moest gebruiken en dat deze taal de mooiste en rijkste en tevens de meest geschikte was voor de wetenschap, daar zij toeliet naar willekeur samengestelde woorden te vormen. Hij introduceerde dan ook talrijke mooie nederlandstalige termen voor wiskundige begrippen zoals *evenwijdig* i.p.v. parallel, *meetconst* i.p.v. geometrie, en sprak van een *bijl* i.p.v. een trapezium.

(1) gebruikte afkortingen: ADN: Archives Départementales du Nord (Rijsel, Fr); AR: Algemeen Rijksarchief Brussel; KBR: Koninklijke Bibliotheek Brussel; KV: Kasselrij Veurne (RAB); RK: Rekenkamer van Vlaanderen (AR); RAB: Rijksarchief te Brugge; SAB: Stadsarchief Brugge; SAV: Stadsarchief Veurne. Zie o.a. zijn levensloop beschreven in E.J. DIJKSTERHUIS, *Simon Stevin*, 's Gravenhage, 1943, p. 379, (red.) J.L. BROECKX e.a., *Flandria Nostra*, Antwerpen, 1957-1960, 5 delen, deel III (1959), hoofdstuk *Beoefenaars van de exacte wetenschappen*, pp. 280-282. J. MERTENS, *Simon Stevin, Wonder en is gheen wonder*, uitgave in de reeks VWS-cahiers, uitgegeven door de Vereniging Westvlaamse Schrijvers, Kortrijk, 1990, p. 16. In de loop van 2002 verschijnt ook een nieuw boek over Simon Stevin van de professoren J. DEVREESE (UIA) en G. VANDEN BERGHE (RUG) bij het Davidsfonds.

(2) de rekenkundige, niet de heraldische...

Het is niet onze bedoeling in dit artikel zijn levensloop te verhalen. Hiervoor bestaan voldoende biografieën. We verwijzen de lezer hiervoor naar bvb. het door Prof. Vanden Berghe in 1998 gepubliceerde artikel, naar aanleiding van Stevins 450ste geboortedag, verschenen in dit tijdschrift *Vlaamse Stam* (3).

Over zijn jeugd is niet zoveel bekend. De Brugse stadsarchivaris Schouteet publiceerde in 1937 enkele akten uit het archief van de weeskamer met betrekking tot de ontvoogding van Simon Stevin. Hij werd ontvoogd op 30 oktober 1577 en over zijn leeftijd wordt in de akte vermeld: *ghecommen van ter oude van acht en twintich jaeren ofte daeromtrent*. Dit plaatst zijn geboortedatum tussen of op één der uiterste data 31 okt. 1548 en 30 okt. 1549. Een geschilderd portret van Simon Stevin in de Leidse universiteitsbibliotheek vermeldt het geboortjaar 1548, wat hiermee in overstemming kan gebracht worden als hij geboren werd in november of december 1548.

Simon was een natuurlijk kind, verwekt door zijn vader Antonius Stevin bij een poortersvrouw **Cathelyne van der Poort**, dochter van Hubrecht (4). Zij was gehuwd geweest met Joost Sayon en had naast Stevin eerder nog twee buitenechtelijke kinderen bij Noël de Carron, schepen en burgemeester van het Brugse Vrije. Over zijn vader, **Antheunis Stevin** is niet zoveel geweten. Schouteet meldde Dijksterhuis voor zijn biografie over Simon Stevin enkel nog dat hij een *Antheunis Stevin*, *gheboren te Veurne* gevonden had, die in 1548 ingeschreven werd als lid van het kloveniersgilde van St.-Barbara te Brugge. Hij wordt echter niet gevonden in de registers of in de stadsrekeningen onder de inschrijvingen van nieuwe Brugse poorters. Is dit zijn vader? Feit is dat er inderdaad in het Veurnse een familie Stevin voorkomt.

In 1999 verscheen een artikel van J. Van Acker waarin gepeild werd naar de mogelijkheid dat de genoemde Antonius Stevin tot deze Veurnse familie behoort (5). De auteur kon in zijn artikel de hypothese van Veurnse afstamming plausibel maken, maar echt 'harde' bewijzen ontbraken alsnog.

In onze bijdrage over de familie Stevin te Veurne worden tal van niet eerder gepubliceerde elementen aangebracht die een precies licht werpen op de familie-structuur van de Stevins en de relatie tot hun verwanten, de Cants in Veurne (6). En tevens worden gegevens aangedragen die een Antonius, telg uit de Veurnse familie Stevin boven water brengen, die ná 1548 en in 1558 al lange tijd alle banden met zijn familie verbroken had en uit de streek verdwenen was. Een Antonius Stevin die in 1548 een onwettig kind had verwekt bij een Brugse poortersvrouw (die op dit gebied overigens niet aan haar proefstuk toe was ...) past hier wel erg goed in.

(3) G. VANDEN BERGHE, Simon Stevin (1548-1620), Brugse wiskundige in dienst van Oranje, in: *Vlaamse Stam*, jrg. 34, nr. 7-8 (juli-aug. 1998), pp. 323-328.

(4) A. SCHOUTEET, De afkomst van Simon Stevin en diens werkkring in Vlaanderen, in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge* (eertijds bekend onder de naam *Société d'Emulation*), jrg. 80, Brugge, 1937, pp. 137-146. Alle akten met betrekking tot Simon Stevin (nrs. 4, 5, 6 en 7) zijn van 30 okt. 1577.

(5) J. VAN ACKER, De Veurnse voorouders en verwanten van Simon Stevin, in: *Liber Amicorum Roger-A. Blondeau*, Roesbrugge-Haringe, 1999, pp. 265-280.

(6) Over deze familie zie onze eerdere bijdrage: P. DONCHE, De familie Cant te Veurne in de 15de en 16de eeuw, in: *Vlaamse Stam*, jrg. 38, nr. 2 (febr. 2002).

In het artikel van 1999 werden diverse losse vermeldingen gegeven van Stevins van 1350 tot de 16de eeuw met de biografische gegevens die over hen konden gevonden worden. Voor familieverbanden werd daar gepoogd deze te vinden aan de hand van het in de 19de eeuw door de Brugse stadsarchivaris en rechts-historicus Louis Gilliodts-van Severen samengestelde overzicht van de leengoederen in Veurne-Ambacht (7). Maar uit eigen ervaring weten we, dat op dit werk steunen bouwen is op drijfzand. Zoals de auteur overigens zelf aanhaalt, vond hij interne tegenspraken in Gilliodts' tekst. Komen deze gebreken dus a.h.w. nog vanzelf aan het licht, de verborgen gebreken in Gilliodts' werk zijn talrijker en veel misleider. Nergens maakt Gilliodts-van Severen de lezer attent op de wellicht vele onduidelijkheden die hij vaak moet tegengekomen zijn bij zijn pogingen tot reconstructie van de erfopvolging van vele honderden leengoederen over meer dan vier eeuwen. Hij schrikt er ook niet voor terug om soms tegenstrijdigheden in zijn notities uit de bronnen te verdonkermanen voor de lezer (8).

Een veel grondiger onderzoek van de feodale bronnen drong zich dan ook op. Raadpleging van de originele leenverheffingsrekeningen is hierbij essentieel. Zij laten immers toe precieze overervingsgegevens op precieze tijdstippen te kennen. Aanvulling door raadpleging van de leenregisters en liefst ook nog de nog bewaarde originele leendenombrementen helpt verder om de familieverbanden zo exact mogelijk te reconstrueren.

Dit hebben we dan ook gedaan voor de familie Stevin en eerder ook voor de verwante familie (de) Cant die voor het uittekenen van de familiestructuur van de Stevins erg belangrijk is (voor de familie Cant, zie onze eerdere bijdrage in dit tijdschrift *Vlaamse Stam* geciteerd onder noot (6)).

Nadat ons onderzoek in de feodale bronnen al geruime tijd gebeurd was, vonden we op het Brugse stadsarchief ook nog een tiental zeer interessante

(7) L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes des Pays et Comté de Flandre. Quartier de Furnes. Coutumes de la ville et chatellenie de Furnes*. Tome IV. Etat des fiefs relevant de la cour féodale du Bourg de Furnes, Brussel, 1998. H. DOUXCHAMPS in: *Le Parchemin*, 1998, p. 113, noot 5 merkt met betrekking tot deze publicatie, terecht over hem op *travaille à la va-vite ...*

(8) Bvb. op. 77 vermeldt hij verkeerdelijk een Pieter Bladelin als een broer van een Maria Bladelin en forceert daartoe hun vermeende beider vader als een Antonius-Ydrop Bladelin, terwijl zij in werkelijkheid een Pieter fs Antonius Bladelin, gehuwd met een Maria fa Ydrop Bladelin zijn, zoals letterlijk te lezen valt in een nog bestaand origineel leendenombrement uit 1502. (Zie: P. DONCHE, De familie Bladelin in de kasselrij Veurne van 1230 tot de 16de eeuw, in: *Vlaamse Stam*, jr. 36, nr. 9, sept. 2000, p. 374 noot 107). Overigens geeft Gilliodts zelf toe dat zijn werk fouten kan bevatten: in een antwoord op een brief aan Arthur Merghelynck, die hem wellicht attent had gemaakt op fouten, verontschuldigt hij zich enigzins door te stellen dat het hoofddoel van zijn werk de rechtshistorische studie van de oude rechtsgebruiken was en dat de reconstructie van de opeenvolgende bezitters van leengoederen slechts een middel daartoe was, geen doel op zich. (KBR, FM 38, ingekleefde brief) In zijn werk *Le fief-manoir, dit le château de Beauvoorde à Wulveringhem*, schrijft A. Merghelynck in 1900 treffend als hij het heeft over de opeenvolging van eigenaars van dit leengoed, zoals beschreven door Gilliodts-van Severen, in een voetnoot: (p. 24). *Il est superflu de dire que cette succession est tout à fait fantaisiste, et que, malheureusement, nous nous sommes aperçu que l'état de nombre d'autres fiefs n'est pas plus exact. Bien qu'on puisse dire que cette partie est l'accessoire de l'oeuvre de Mr Gilliodts et croire que le savant archiviste brugeois a confié peut-être à autrui l'élaboration de ce travail ardu, la chose n'en est pas moins regrettable.* Duidelijk kan niet!

archiefstukken in de reeks *Oorkonden Private Aangelegenheden*. Op dit stadsarchief oorkonden betreffende een Veurnse familie vinden, was wel een verrassing (9), maar we vonden er stevige bevestigingen in van de familieverbanden die we reeds uit de andere bronnen hadden blootgelegd, alsook nog een aantal erg waardevolle aanvullende gegevens.

We geven eerst enkele losse gegevens over Stevins in het Veurnse die nog niet bekend waren in het artikel van 1999:

Een **Pieter Stevenszone** wordt vermeld in febr. 1416 als keurbroeder van de kasselrij Veurne (10).

Clays Stevenin, huwde Johanna N. Zij overleed rond 1471-72. Zij liet een leengoed na te Ramskapelle van 7 lijnen 20 roeden, waarvoor een zekere Cornelius van den Clichthove het leenverheffingsrecht betaalde in dat jaar (11).

Gauwijn Stevin. Hij bezat omstreeks 1457 in Bulskamp een achterleen, groot één gemet 40 roeden land met als feodale dienst een paar handschoenen te Sinksen telkenjare (12). Hij was in 1461 schepen van Lo en gebruikte toen een zegel met wapenschild: *een keper, met in het schildhoofd twee schelpen en een spoorradertje (ster) in de schildpunt* (13). Hij had een dochter:

- 1) **Maria Stevin**. Zij wordt als dochter van Gauwijn vermeld in een leenregister van 1521 en bezat een leengoed in Lo, afhankelijk van het *Senesaeischap* of schoutetendom van Lo, groot een half gemet en 33 roeden, gelegen ten noordoosten van de kerk, staande ten *meester vrome* en met als feodale dienst *een hervaert penninck*.

In de rekening van de stad Veurne van 1527-28 vinden we een stadsbode **Gheraert Stevin** (14).

We vinden ook een **Cornelis Stevens**, wonend te Lo, die een rente van 37 Lb 10 sch. par. per jaar gekocht had van Jan Hughes en Anseel Verleye, bezet op de hofstede, *genaamd de Hoochcaemere*, groot 33 gemeten en 29 roeden, gelegen in het ambacht en de parochie van Esen (15).

(9) Gezien de stukken gaan over leengoederen afhankelijk van leenhoven in het Veurnse is hun aanwezigheid op het stadsarchief van Brugge onverwacht. 9 van de 10 stukken betreffende de Stevins zijn ontvangstbewijzen van aangifte van geërfde leengoederen en dus stukken die uitgereikt waren aan de privaat personen die eerder een leendenombrement bij de baljuws van die leenhoven hadden ingediend. Daarom vermoeden we dat zij voortkomen uit een familiearchief waarin die documenten bewaard gebleven zijn en met de bewaarder van dit archief ooit naar Brugge meeverhuisden.

(10) L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, zie hoger, I, 232 op basis van de kasselrijrekening (AR, RK, 43.121 f. 9).

(11) AR, RK 17620 f. 3.

(12) AR, RK 1085 f. 155v en f. 345 (kopie van leenregister van 1457).

(13) J. TH. DE RAADT, *Sceaux armoriés des Pays-Bas et des pays avoisinants*, Brussel, 1898-1903, 4 delen.

(14) terugbetaling van 'teerkosten' voor het afleveren van koeien (sic) als geschenk aan hoge ambtenaren te Gent: *metgaeders dat Jennin Donche ende den voorn(oemden) Gheraert Stevin en(de) dat de zelve coeyen verteerden upden wech: vj Lb. xiiij sch.*

(15) SAB, Oorkonden private aangelegenheden, nr. 612.

Ook zijn er in het stadsarchief van Hondshoote, net over de grens met Frankrijk, halfweg tussen Veurne en St-Winnoksbergen (Bergues, Fr.) in diverse akten **Steven** te vinden. In de weesregisters vindt men drie akten uit de 16de eeuw betreffende drie gezinnen Steven. In het stadsarchief Sint-Winnoksbergen vindt men een staat van verdeling van een *Françoise Steven*, overleden als devote dochter te Diksmuide in april 1673, wiens erfgenamen te St-Omer wonen (16).

En ook in het Brugse Vrije vindt men in de feodale bronnen Stevins: leenregister 1365: Hof te Vladslo: **Gilles Stevins** en **Jan Stevins fs Jacob**, leenverheffingen: Varsenare, 12 maart 1383: **Jan Stevins fs Jan**; Koekelare, 1384-86: **Jacquemine Stevins fs Jan fs Jan**; Oudenburg: 1403—04: **Hannekin Stevins fs Michel**, Wenduine, 1408-09: **Coppin Stevins fs Michel**; Koekelare, 1424-1425 **Simon Stevins fs Jan**, die allen een leengoed erven of kopen en leenverheffingsrecht betalen (17).

In wat volgt beperken we ons tot de Stevins uit het Veurnse. De volgende gegevens uit de feodale bronnen van de Burg van Veurne laten ons toe de **voorouders in rechte lijn van de wiskundige Simon Stevin** te kennen over vier generaties:

I. **Jacob Stevin**, geboren rond 1420, overleden rond 1479-80 (zie bij zijn zoon Jan). Hij kocht een leengoed in Veurne Bewesterpoort, eertijds een heirnis (18), dat beschreven werd in een leenregister van ongeveer 1457 als *geleghen bezuden der galghe van Vuerne*, maar inmiddels gold dat: *dit voors(eide) leen es nu land* (19).

Hij verwierf in 1451/52 het poorterschap van de stad Veurne. Hij maakte een snelle opgang in de stadsmagistraat waarin hij op 5 febr. 1453 voor het eerst als raad

(16) Mededelingen van J. Cailliau, Koksijde. Hondshoote, stadsarchief, Weezerijregister I, f° 288, 291, 307v: akte van 11 mei 1510: *Jacob Steven* (overleden) x Janneken Moenins (hertrouwd met Hendrik de Louf), weeskinderen: Karelken, Heineken (meerderjarig 1521) en Jorincken. Register 4, f° 104v: akte van 15 maart 1538: *Valentijn Steven* (overleden, heeft nog een broer Venant) x Calleken N. (hertrouwd met Jan Gosin), weeskinderen: Hanneken (x 18 sept. 1551), Winnocksken (x 6 jan. 1551), Passchierke (+ 1545), Heineken (x Janneken de Grave, waarvan zoon Maelken (x 1582) (dit laatste uit akte van 4 febr. 1564 uit register 6 fo 19), Corneelken (+1564), Valentijnken (+1540), Grietken (x 1544) en Mayken. Register 6 fo 118v: akte van 14 febr. 1569: *Franchois Steven* (overleden) x Mayken fa Jan van Stavel, weeskinderen: Pierken, Pauken, Fransken en Mayken. St-Winnoksbergen, stadsarchief, Staten van goed, nr. 1371: Staat van goed van *Françoise Steven*, dochter van Noël (fs Noël) en Josijken Nave (fa Jan en Louijse fa Romeaux Dassonville), hoirs paterneel van volen bedde: (via Marant Steven, broer van de vader van de overledene) Martine (x Jan Bartholomeus) Steven fa Marant, Jenne (x Jan de Grave) Steven fa Marant, Maria Anne fa Jan Barteloodt en Marie Steven fa Marant, allen wonend in het voorgeborgte van St-Omaars; hoirs paterneel van halve bedde: de kinderen en kleinkinderen van Joris Bollaert en Marie fa Noël Steven de oude uit Noël's tweede huwelijk.

(17) KBR, FM 49: analyse van leenregister leenhof Burg van Brugge 1365 (RAB en zijn kopie in ADN), pp. 46-47; analyse van leenverheffingsrekeningen, pp. 11, 12, 23, 28, 35 en 39.

(18) Een heirnis is een gemeenschappelijke weide en graasland, waar een aantal personen recht hadden om, mits betaling van een rente, hun vee, maar vooral schapen te laten grazen. Het bestuur werd waargenomen door een baljuw bijgestaan door vijf heirders of gezworenen.

(19) AR, RK 1085 (convoluut van diverse leenregisters Veurne-Ambacht van 1365, 1398, 1457 en 1466) fo 144 en RK 332 (kopie van leenregister van 1457). De grootte wordt niet gespecificeerd, maar wel een waarde: *eene heirnesse van xxij spint taerwen ende Lxij spint evenen*. Dit verwijst wellicht naar een spijkerrente die erop rustte, die gebruikelijk in harde en zacht haver diende betaald te worden.

zetelde. Bij de volgende wetsvernieuwing op 4 febr. 1454 werd hij al ingeschreven als schepen. Op 29 jan. 1472 werd hij aangesteld tot burgemeester, maar nauwelijks enkele maanden later werd hij al vervangen door schepen Joos van den Berghe. Hij baatte een steenbakkerij uit (20).

Hij had een zoon

1) **Jan**, vervolgt onder II.

II. **Jan Stevin**. Hij betaalde in 1479-80 het leenverheffingsrecht voor een leengoed, zijnde de heirnis in Veurne-Bewesterpoort, groot 7 gemeten uit de erfenis van zijn overleden vader Jacob (21). Hij overleed rond 1492-93 (zie bij zijn zoon Adriaan).

Hij huwde Isabelle DU PLOICH. Zij overleed in 1519 en bracht een leengoed van 2 gemeten land, gelegen in de parochie St.-Walburga Veurne in de familie Stevin, dat door haar zoon Adriaan Stevin werd geërfd (zie verder).

Hij was schepen van de stad Veurne in 1481-82, 83-84 en 1485. In 1492 werd hij aangesteld tot burgemeester van de wet, maar dit was eenmalig omdat hij gedurende het ambtelijk jaar 1492-93 reeds overleed. Hij was koopman en fabrikant in schalies en daktegels (22).

Zijn tijdstip van overlijden gedurende het ambtelijk jaar 1492-93 - in het artikel uit 1999 op basis van een rekening van de St-Denijskerk - sluit volledig aan bij dit uit een leenverheffingsrekening (zie verder bij Adriaan) en identificeert bijgevolg de Jan Stevin, burgemeester, met de Jan Stevin uit de leenverheffingsrekeningen en legt bijgevolg ook de filiatie vast met al de andere Stevins die aan de hand van vererving van leengoederen kunnen gevolgd worden (23).

Hij had volgende kinderen:

1) **Adriaan**, vervolgt onder III.

2) mogelijk is een **Pieter Stevin** zijn broer, zoniet dan toch zeker een nabije verwante, dit op basis van heraldische overwegingen (zie verder).

In 1517 was deze Pieter Stevin proost van de St-Niklaasabdij der Paters Norbertijnen van Veurne. Hij begiftigde zijn abdij met een bibliotheek. In 1525 werd

(20) De gegevens voor deze paragraaf werden ontleend aan het artikel van J. VAN ACKER, zie hoger, pp. 266-267, waarnaar we verwijzen voor de archivalische bronnen.

(21) AR, RK 17628 f° 4v. Vreemd is dat het leen hier onder Veurne *Beoosterpoort* ipv *Bewesterpoort* vermeld staat, maar we moeten toch opmerken dat we in de Veurnambachtse leenverheffingsrekeningen al meer dergelijke verwisselingen opgemerkt hebben. Begrepen de (franstalige) scribenten uit de Rijksse Rekenkamer die deze rekeningen opmaakten niet het verschil tussen Oost en West ?

(22) De gegevens voor deze paragraaf werden ontleend aan het artikel van J. VAN ACKER, zie hoger, p. 268, waarnaar we verwijzen voor de archivalische bronnen.

(23) Ook in de stadsrekening van 1493-94 wordt al zijn *wedewe Jan Stevin* vermeld die een schenking doet aan de St-Niklaaskerk om deze te herstellen. Zie F. DE POTTER e.a., *Geschiedenis der stad en kasselrij van Veurne*, Gent, 1873, 2 delen, deel 2, p. 262, noot 1.

hij abt. In dat jaar ook werd hij belast met de uitbouw van een school in het naburige St-Walburgakapittel. In 1539 was het aantal religieuzen in zijn abdij sterk gedaald, want hij verkreeg de toelating om seculiere priesters aan zijn bisschop voor te stellen voor de bediening van de parochies, maar behield ook het recht die op elk ogenblik terug te vervangen door reguliere kannuniken van zijn abdij. Hij overleed op 6 september 1540 (24).

III. **Adriaan Stevin.** Hij was nog minderjarig en onder voogdij van Adriaan du Ploich, wanneer zijn voogd voor hem in 1492-93 het leenverheffingsrecht betaalt voor het leengoed in Veurne Bewesterpoort, groot 7 gemeten 2 lijnen 60 roeden grond, uit de erfenis van zijn overleden vader Jan (25).

Deze zelfde voogd Adriaan du Ploich, wellicht een broer van zijn moeder, diende op 22 maart 1495 een leendenombrement in voor Adriaan, zoon van Jan voor een leen van 1 gemet en 75 roeden groot, gelegen in Ramskapelle, afhankelijk van het leenhof van Antonis de Gapannes van diens leenhof te Zoetenaai (26).

Op 27 okt. 1519 diende hij een denombrement in, gezegeld met zijn zegel, voor het leengoed van 2 gemeten groot in de St-Walburga parochie te Veurne, dat hij erfde van zijn moeder (27).

Hij huwde Francine DE VISCH, dochter van Malin (Maillart). Zij overleed op 4 mei 1559.

Adriaan wordt vermeld in een leenregister van Veurne-Ambacht uit 1521 als bezitter van een leengoed van 10 lijnen groot, gelegen in Bulskamp, één van de 50 achterlenen van het leenhof van Margareta van Vlaanderen, *geseid Drincham*, vrouwe van Bambeke en ook nog van een achterleen zijnde de helft van 5 *vierendeel* land in Oeren, gehouden van het leenhof van Joos van Wulfsberghe.

Zijn vrouw wordt op dit ogenblik vermeld als bezitster van een achterleen, gehouden van Meester Jan van der Burch, gelegen in Veurne St.-Niklaas Bewesterpoort, groot 3 gemeten *die joncvr. Franchine ux(or) Adriaen Stevin bijden overlijdene van Wouter Ryckelin*, geërfd had.

(24) *Monasticon Belge, T. III. Flandre Occidentale*, troisième volume (Liège, 1974), p. 615.

(25) AR, RK 17640 f° 5.

(26) SAB, Oorkonden private aangelegenheden, 2de reeks, nr. 38. Het leen lag ten zuiden van de kerk in een stuk van 2,5 gemeten, gemeen met Jacob, kind van Adriaan van den Clichthove. Van het hof van Gapannes hingen 15 achterlenen (vroeger 44) af. Over dit leenhof zie vooral: J. VAN BUGGENHOUT, *Bijdrage tot de geschiedenis van Zoetenaai*, Brussel, 1966, pp. 47-49.

(27) SAB, Oorkonden private aangelegenheden, 2de reeks, nr. 123: Ontvangsbewijs uitgereikt door Joos van der Burch, baljuw van het leenhof van Jacob van Pollinckhove, genaamd den Burch ten noorden van Veurne (*Noordtburch*) van zelfde datum met integrale weergave van de tekst van het door Adriaan ingediende denombrement ervoor. Over dit leenhof zie bv. L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, zie hoger, T. IV, pp. 250-251.

Adriaan betaalde ook in 1522-23 het leenverheffingsrecht voor een leengoed in Adinkerke, groot 10 gemeten zonder achterlenen, die zijn vrouw ook had geërfd bij het overlijden van haar kozijn Wouter Rijckelin (28).

Zij bezat ook nog een ander achterleen in Adinkerke, groot 8 lijnen 33 roeden, *gelegen bezuden ande Dune leet* (29).

Hij maakte zeer snel carrière in het Veurnse stadsbestuur. Ongetwijfeld zal de invloed van zijn vader, die ook reeds schepen en éénmaal burgemeester was hierin meegespeeld hebben, zij het dan wel na diens overlijden. Ook zijn huwelijk met Franchine de Visch, uit een vooraanstaande Veurnse familie zal daartoe bijgedragen hebben. In febr. 1512 en 1513 werd hij aangesteld tot schepen, in 1514 als raads-lid, in 1517 terug als schepen, maar vanaf 1518, ononderbroken en dit tot in 1534 als burgemeester, hetzij van *de wet* hetzij van *de courpse (commune)* (30). Hij wordt ook in 1511 vermeld als afgevaardigde samen met Rijkewaart de Wolf om een nieuw gildehuis te doen bouwen voor het ambacht der verwers, nadat het oude door een brand vernield was. Daartoe trokken zij naar Roesbrugge om gereedschap in te kopen (31). Hij overleed op 25 maart 1534 en werd begraven in de Veurnse St.-Niklaaskerk. De tekst in gotische letters luidde (32):

Hier legt begraeven Adriaen Stevyn, in syn tyde burchmeester va(n) der stede van Veurne, die starf den xxv Maerte in 't jaer xv.C xxxiiii. Hier lecht begraeven joncvrauwe Franchine sVisch, ghezellenede van den voornoemden Adriaen, die starf in 't jaer xv.C Lix den iiiij Meye.

Op de grafplaat in blauwe steen werden hij en zijn echtgenote afgebeeld, beide in lang gewaad, met eronder 6 zonen en 6 dochters.

In 1540-41, kocht zijn weduwe voor hun zoon Antonius een leengoed van Jan Aelvisch, gelegen in Bulskamp, groot 4 gemeten land en gehouden van het leenhof van Jan Colin (33).

(28) AR, RK 17670 f° 8. L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, zie hoger, IV, p. 227 vermeldt dit leengoed als oorspronkelijk met nog 5 achterlenen. In 1545 zijn Leonard Cant en in 1584 diens zoon Adriaan de bezitters, waarna het terug in bezit kwam in 1589 van een Pieter Stevin en diens dochter Francisca. De excursie naar de familie de Cant was te wijten aan het beheer van Antonius' Stevins feodaal erfgoed door diens zuster Magdalena gehuwd met Lenaert de Cant. De terugkeer naar de Stevins door het uitsterven van afstammelingen de Cant van Lenaert uit zijn eerste huwelijk met Magdalena Stevin.

(29) AR, RK 1087 (1521), resp. f° 88, 250, 91v en 120v (*Joncvr. Franchyne sVisch twijf van Adriaen Stevin*). Het register vermeldt hier ook dat de inschrijving gebeurde aan de hand van een denombrement ingediend door Pieter van der Burch, vader van Mr. Jan, van 1 dec. 1502. Wellicht is bij de overschrijving van dit denombrement in het leenregister in 1521 dan de nieuwe eigenares, Franchine Visch, vermeld geworden in de plaats van de vorige eigenaar die op het denombrement nog als Wouter Rickelin vermeld was. Het eerste en het tweede achterleen hadden als feodale dienst: een paar handschoenen telkenjare op de vierde dag na Sinksen. Het vierde leengoed: *een naemsche pennync elc ghernet*.

(30) De gegevens voor deze paragraaf werden ontleend aan het artikel van J. VAN ACKER, zie hoger, p. 268-271 waarnaar we verwijzen voor de archivalische bronnen.

(31) F. DE POTTER, zie hoger, deel 2, p. 4, noot 2.

(32) GILLIODTS, zie hoger, p. 183, noot 1.

(33) AR, RK 17672 f° 6v.

Niet alle twaalf kinderen van Adriaan zijn bekend, we kennen wel de volgende vijf:

- 1) **Jan**, vervolgt onder IV.
- 2) **Pieter Stevin**, schepen van de stad Veurne in 1546-47 (34) en 1547-48.

Op 23 september 1542 diende voor hem (Pieter Stevins fs Adriaan) een zekere Jan Eghels, als *bediende man*, een denombrement in voor het leengoed van 1 gemet en 75 roeden in Ramskapelle, afhankelijk van het leenhof Gapannes te Zoetenaai, dat hij erfde van zijn overleden broer Jan Stevin fs Adriaan (35). Ook het leengoed van 2 gemeten land in de parochie van St.-Walburga Veurne, moet via Jan naar zijn broer Pieter overgegaan zijn, want later werd het later geërfd door zijn dochter Francisca. (zie verder)

Hij verzaakte in januari 1556 aan het poorterschap van de stad voor het keurbroederschap van Veurne-Ambacht (36). Zijn overstap van het poorterschap van de stad naar dit der de kasselrij was wellicht om schepen-keurheer van de kasselrij Veurne te kunnen worden. In 1556 vinden we immers in de magistrat van de kasselrij een Pieter Stevin als 13de op 18 schepenen (37). Lang duurde zijn loopbaan evenwel niet: Hij overleed in 1556-57. Al op 16 september 1557 wordt zijn weduwe Maria, vermeld. Hij liet drie dochters na, bevoogd door Leonard Cant en Niklaas Blanckaert (38).

- a) **Francisca Stevin**. Zij was nog minderjarig op 18 november 1557 en onder voogdij van Lenaert Cant, toen deze voor haar een denombrement indiende, na het overlijden van haar vader voor het leengoed van 1 gemet 75 roeden te Ramskapelle, afhankelijk van het leenhof van Gapannes in Zoetenaai (39).

Op 14 september 1569 huwde zij met Pieter COURTEWILLE. Van deze Pieter de Courtewille ontving hun neef (kozijn) Simon Stevin een lijfrente. (zie verder)

Zij hertrouwde met Jacob JANSSEUNE, zoon van Jacob. Zij waren nog gehuwd in 1587-88.

Op 18 juni 1592 was haar echtgenoot een OMAER STASIN, die als haar *kerckelijck voogd* voor *Franchoise fa Pieter Stevin*, zijn *wettelicke gheselnede*,

- (34) Als schepen vermeld in een akte van 11 febr. 1545/46 (*xjen dach van Sporcle XVe vivenveertich, oude stijl*), zie: F. DE POTTER, zie hoger, p. 320.
- (35) SAB, Oorkonden private aangelegenheden, 2de reeks, nr. 178. Ontvangstbewijs uitgereikt door Jacob de Wieu, baljuw van het dit leenhof van zelfde datum. Het leenhof behoorde toe aan Jan Masin.
- (36) J. CAILLIAU, *Poortersboek van Veurne*, p. 514: 15 jan. 1556 nieuwe stijl (SAV, nr. 272, p. 181).
- (37) RAB, KV 7bis; KBR, FM 101, III wetsvernieuwing van 17 juni 1556.
- (38) De gegevens voor deze paragraaf werden ontleend aan het artikel van J. VAN ACKER, zie hoger, p. 272 waarnaar we verwijzen voor de archivalische bronnen.
- (39) SAB, Oorkonden private aangelegenheden, 2de reeks, nr. 242. Ontvangstbewijs uitgereikt door Jacob de Wieu, baljuw van dit leenhof van dezelfde datum, met overname van de tekst van het denombrement.

een denombrement indiende voor leengoed van 1 gemet 75 roeden in Ramskapelle. De reden voor het indienen van dit denombrement is ons niet geheel duidelijk, gezien er al een ingediend was, 35 jaar eerder door haar voogd (zie hoger).

Hij overleed en zij hertrouwde bij huwelijkscontract van 27 nov. 1593 met Jan DE WULF, zoon van Andries (40). De getuigen van haar kant waren toen: Gillis van den Clichthove en Jan Casen, verwanten. De getuigen van zijn kant waren: Marie Roulof, zijn moeder en Karel de Blondre, verwante. zie ook de door ons eerder gepubliceerde genealogie Cant.

Op 26 juni 1610 diende Jan de Wulf als *wettelick vooght van joncvr. Franchoise Stevin fa Pieter, zijnen huusvrouw*, een denombrement in voor het leengoed van 2 gemeten land in de parochie van St.-Walburga Veurne (41). Ook deze late indiening is vreemd, maar mogelijk ware beide ingediende denombrementen de respons op een algemene administratieve actie uitgaand van het leenhof ?

Zij moet overleden zijn tussen eind juni 1610 en begin juli 1611. Franchois Jansseune fs Jacob, zoon uit haar tweede huwelijk diende resp. op 7 juli 1611 en 12 okt. 1611 voor de leengoederen van 1 gemet 75 roeden in Ramskapelle en dit van 2 gemeten in St.-Walburga Veurne een denombrement in, *upghecommen ende verstorven bijden overlijden van joncvr. Franchoise Stevins fs Pieters, mijne joncvrouw moedere* (42).

- b) **Anna Stevin**, die op 8 augustus 1569 religieuze werd in het klooster te Roesbrugge.
- c) **Magdalena Stevin**. Van deze Magdalena Stevin ontving hun neef (kozijn) Simon Stevin een lijfrente (zie verder).

- 3) **Antonius**, vervolgt onder IVbis.
- 4) mogelijks **Hendrik Stevin**, vermeld op 21 mei 1539 *als ghetrouwte hebbende Paeschyne, de dochter van Roelant DE JONGHE* en Pierine N. (43).
- 5) **Magdalena**, vervolgt onder IVter.

- (40) KBR, FM 33 (huwelijkscontracten) dl. V, daar expliciet genoemd, dochter van Pieter. P. VANDEWALLE, *De wettelijke passeeringen van de kasselrij Veurne*. Regesten van de akten met index, Oostende, 1974, p. 13, nr. 252, akte van 17 dec. 1597. J. VAN ACKER, zie hoger, citeert deze akte verkeerdelijk op p. 274 en in het schema op p. 280 als van het jaar 1576.
- (41) SAB, Oorkonden private aangelegenheden, nr. 619: Ontvangstbewijs uitgereikt door Jan Tatse, baljuw van het leenhof Noortburch van dezelfde datum met overname van de tekst van het denombrement.
- (42) Op 26 juni 1610 was ze nog in leven, gehuwd met Jan de Wulf, die aan Jan Tatse, baljuw van het leenhof Noortburch een denombrement indiende (zie hoger). Diezelfde Jan Tatse, kreeg al op 7 juli 1611 daarna opnieuw een denombrement voor hetzelfde leen van 2 gemeten land in St.-Walburga: SAB, Oorkonden private aangelegenheden, nr. 627. En op 12 okt. 1611 krijgt Aernoudt de Schoolmeester, baljuw van het leenhof van Gapannes te Zoetenaai een denombrement voor het leen van 1 gemet 75 roeden: SAB, Oorkonden private aangelegenheden, nr. 630.
- (43) RAB, KV, registers, nr. 559 f° 21, 21v en 22v.

IV. **Jan Stevin.** In 1538, 1539 en 1540 was hij schepen van de stad Veurne. (zie ook verder bij Magdalena) (44). Op 31 maart 1541 was hij reeds weduwe van *joncvr(ouw) Cornelia BERTHELEMEUX zijnen wive* (45), toen hij twee huizen verkocht. Het eerste was gelegen aan de oostzijde van de Kortegracht in Veurne en werd verkocht aan Franchois Volcrave. Het tweede huis lag aan de noordzijde van de Ooststraat en werd verkocht aan Boudin de Landmetere. Dit laatste huis was ook gelegen *bewesten an thuus van Magdalene fs. Adriaen Stevin* (zie ook bij zijn zuster) (46).

Op 28 april 1535 diende hij een denombrement in, gezegeld met zijn zegel, bij de baljuw van het leenhof De Noortburch buiten Veurne, voor het leen, groot 2 gemeten land, in de parochie van St-Walburga Veurne, door erfenis van zijn overleden vader Adriaan Stevens verkregen (47).

Jan overleed wellicht zonder nakomelingen, na maart 1541 en vóór 23 sept. 1542, want dan is het leengoed van 1 gemet 75 roeden in Ramskapelle van hem op zijn broer Pieter overgegaan (zie eerder).

Ivbis. **Antonius Stevin.** In 1543-44 vinden we hem in de bronnen als reeds een meerderjarige, gezien hij toen een leengoed kocht, gelegen in Bulskamp van 4 gemeten 25 roeden land groot (48). De verkoper was Jan Aelvisch, wellicht dezelfde persoon van wie zijn moeder drie jaar eerder ook al een leengoed gekocht had voor haar zoon. Gezien in 1540-41 zijn moeder voor hem nog een leengoed had gekocht, wat laat veronderstellen dat hij toen nog minderjarig (d.w.z. nog geen 25 jaar) was, moet hij geboren zijn tussen 1515 en 1518.

Antonius Stevin verbleef in Brugge. Hij werd er in 1548 ingeschreven als lid van de Brugse kloveniersgilde van St-Barbara als *Anthuenis Stevin, gheboren van Vuerne*.

Dertien jaar later na zijn aankoop van een leengoed in het Veurnse, in 1559 lezen we evenwel dat hij dan reeds geruime tijd zijn streek verlaten had en ook niets meer van zich had laten horen. Wanneer zijn moeder Francine de Visch in dat jaar overlijdt en hij normaal van haar een leengoed van 8 gemeten in Oostduinkerke moest erven, ging dit over op zijn zuster Magdalena. Het leenverheffingsrecht voor dit leengoed werd immers betaald door haar echtgenoot Lenaert de Cant: ... *par le trespas de sa belle mere, veufve de Adrien Stevin et mesme a cause de sa*

(44) J. VAN ACKER, zie hoger, p. 272, noot 58 verwijst naar SAV, Charters, nr. 146 en RAB, Charters met blauw nr., nr. 838. We kunnen hier aan toevoegen dat hij begin 1539 regelmatig vermeld wordt in akten in het register der Wettelijke Passeringen als een der schepenen die present waren bij het verlijden van de akte: zie RAB, KV, registers, nr. 559, bv. f° 7v (register wettelijke passeringen stad Veurne dec. 1538-1543).

(45) Is zij de Cornelia fa Cornelis Berthelinceux voor wie door Jan Janssone en Leynaert Christiaen in 1533-34 een weesrekening werd opgemaakt (RAB, Staten van Goed kasselrij Veurne, nr. 35137) ?

(46) RAB, KV 559, fo 108 en 108v (*den laetsten in maart 1540 voor Paeschen*, dus 31 maart 1540/1) en 142v (*27 lauwe* (januari) 1541/2) en f° 202v.

(47) SAB. Oorkonden private aangelegenheden, nr. 167. Ontvangstbewijs van dezelfde datum, uitgereikt door Joos van de Kelnaere, baljuw van dit leenhof, waarin de tekst van het ingediende denombrement overgeschreven staat. Het leenhof behoort aan Jacob van Pollinckhove, *senechael van Loo, heere van Westoultre*.

(48) AR, RK 17691 f° 5v.

femme... De inschrijving in de rekeningen van de Rijseise Rekenkamer vermeldt de reden waarom het toch op Antonius' zuster overging: immers

son frere ayant este longue espace hors du pays sans aucunes nouvelles avoir de luy...

De toewijzing aan zijn zuster gebeurde onder de voorwaarde *que si sondit frere retourne que led(it) relief puisse a luy persister*, en deze regeling werd getroffen *a la fin que led(it) lief ne demeure vacant* (49).

Ook het leengoed van 10 gemeten in Adinkerke dat hem toekwam (uit de erfenis van zijn moeder) verviel op dezelfde manier en onder dezelfde voorwaarden op zijn zuster Magdalena (50).

In 1566-67 bleek hij nog steeds geen teken van leven gegeven te hebben in zoverre dat hij dan zelfs verondersteld werd overleden te zijn (zie verder).

Antonius is wellicht niet de oudste zoon van zijn vader, want andere lenen gingen van zijn vader eerst op zijn broer Jan en dan zijn broer Pieter over (zie hoger). Maar het lijkt wel of zijn moeder haar (jongste ?) zoon rijkelijk met leengoederen wilde bedelen (51). Niet alleen kocht ze al in 1540-41 voor hem een leengoed (en kocht hij drie jaar later in dezelfde parochie er zelf nog een), maar ook alle leengoederen die zijn moeder uit eigen erfenis bezat waren blijkbaar na haar overlijden in 1559 bestemd voor Antonius.

In 1548 had Antonius Stevin in Brugge een relatie aangeknoopt met de poorstersvrouw Cathelyne VAN DER POORT, dochter van Hubrecht, want eind van dat jaar werd van hen een natuurlijke zoon geboren. Cathelyne VAN DER POORT was eerder gehuwd geweest met Joost Sayon en had ook nog twee buitenechtelijke kinderen bij Noël de Carron, schepen en burgemeester van het Brugse Vrije.

De geboorte van deze zoon is het laatste wat we vernemen over Antonius. Daarna schijnt hij in de mist op te gaan en de opvoeding van zijn zoon aan zijn moeder over te laten. Maar zijn Veurnse familieleden waren op de hoogte van zijn natuurlijke zoon en deze werd door hen financieel gesteund.

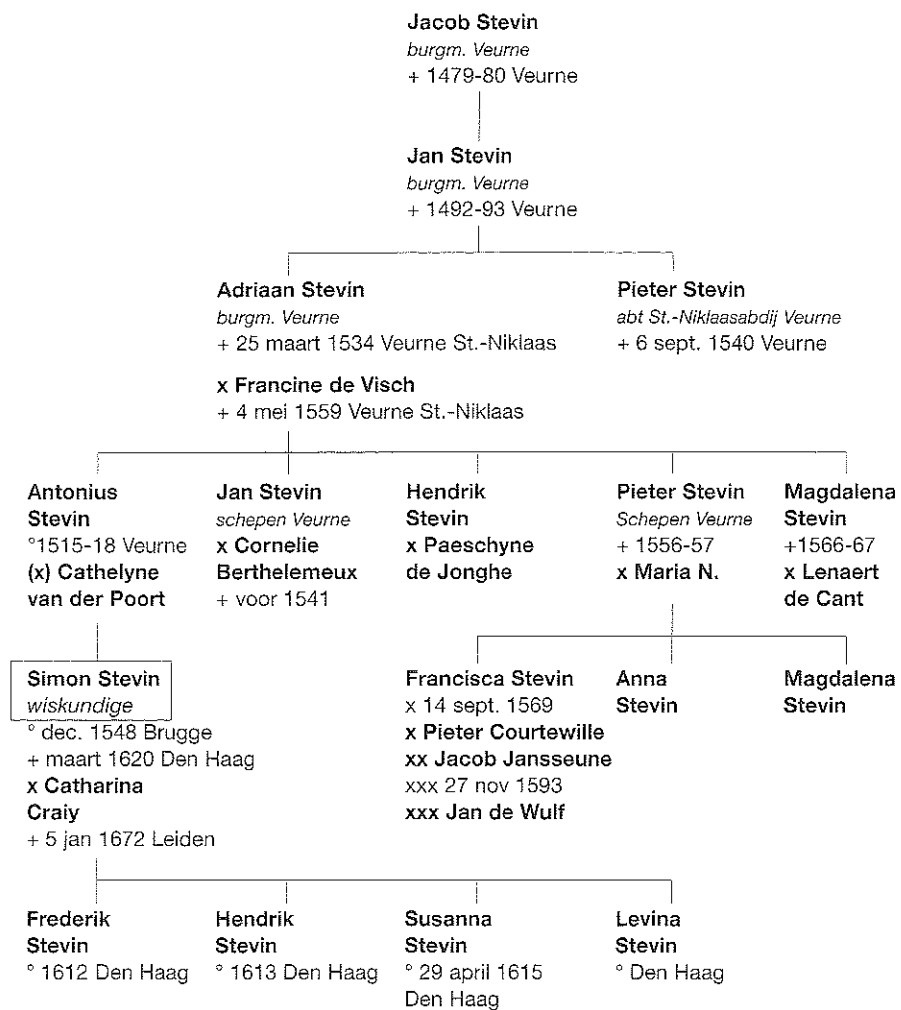
Hun natuurlijke zoon was:

1) **Simon Stevin**, wiskundige, geboren te Brugge in nov. of dec. 1548. Op 30 oktober 1577 wordt hij ontvoogd: "... *quamen voor ons ... Joos Sayon ende Joachium de Fornier, als wettelicke voochden van Symoen, de natuerlicke zone van Anthuenis Stevin, die hy gehadt heeft by Cathelyne vander Poort, dewelcke*

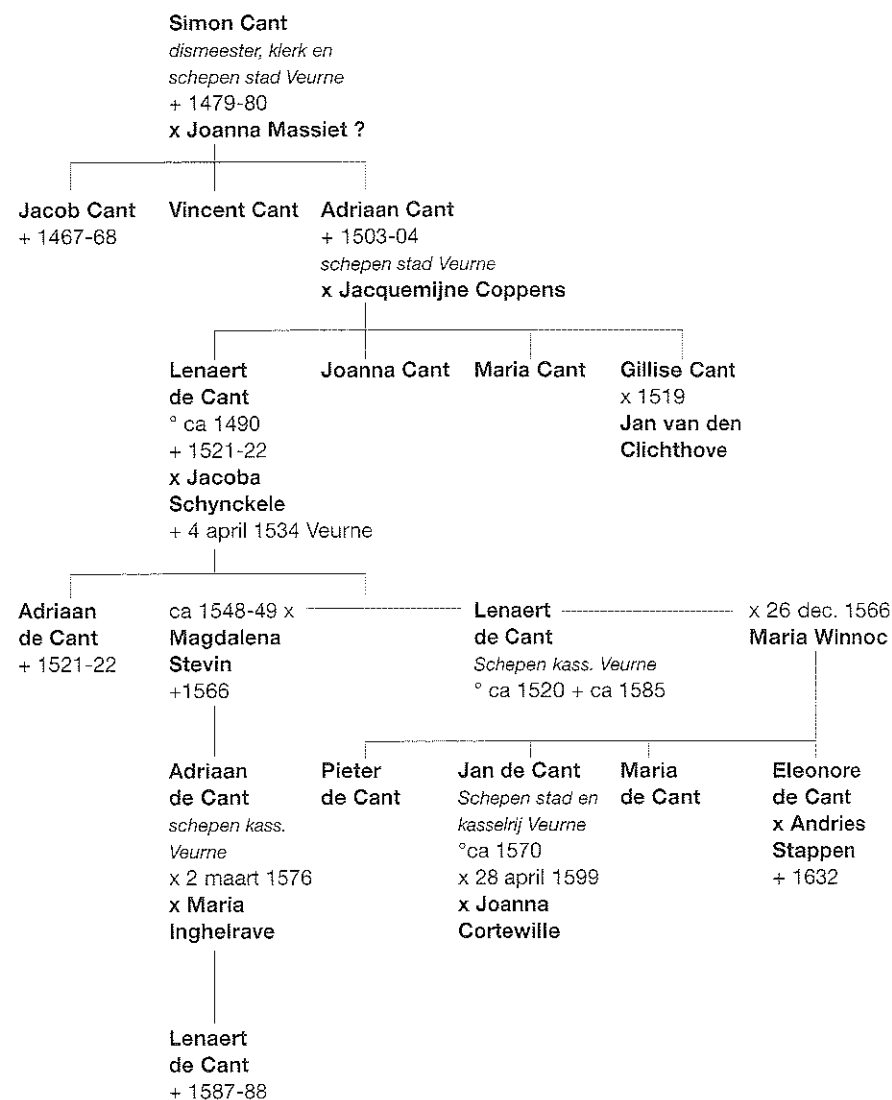
(49) AR, RK 17706 f° 5v.

(50) AR, RK 17706, zij wordt niet bij naam genoemd, enkel als de echtgenote van Lenaert de Cant.

(51) Tenzij Antonius de *tweede* oudste zoon was (tussen Jan en Pieter). Dan zouden de leengoederen een 'natuurlijke weg' gevolgd hebben. Maar in de verklaring van 23 sept. 1542 over het leengoed van 1 gemet 75 roeden wordt gezegd dat het van Jan op zijn broer Pieter overging, zonder vermelding van Antonius, en deze laatste was in 1542 nog niet 'verdwenen'.

Verwantschapsstructuur familie Stevin

Verwantschapsstructuur familie Cant

vertoochden hoe dezelve huerlider weese ghecommen was ter oude van acht en twintich jaeren ...”.

In een volgende akte in hetzelfde register belooft Simon Stevin zijn borgen Lenaert en Adriaan Cant schadeloos te stellen voor een lening van 75 pond groten Vlaams die hij aangegaan was bij Jan de Brune, belastingsontvanger in het Brugse Vrije. Hij verbindt hiertoe al zijn tegenwoordige en toekomstige bezittingen en in het bijzonder zijn lijfrente die hij eerder reeds sinds jaren ontving van deze Cants. Die lening was hij aangegaan voor 't bedienen ende exerceren vanden cleckscepe vanden comptoire [van het belastingskantoor in het Brugse Vrije] ... danof de voorn. Symoen de handelinghe ende administratie anneghenomen ende annevert heeft. Hij werd dus kantoorklerk van de belastingen te Brugge.

En een gelijkaardige verklaring legt hij af t.o.v. een andere borg Pieter de Courtewille voor nog eens een lening van 50 pond groten Vlaams bij dezelfde Jan de Brune. Hij verbindt ook hier in het bijzonder de lijfrente die hij ontvangt van *Pieter de Courtewille en joncvrouwe Magdaleene, filia Pieter Stevin* (52).

In 1581 trekt hij naar de universiteit van Leiden om er vele jaren te studeren. Maar tegelijk al, vanaf 1582 publiceert hij over rekenkundige en meetkundige onderwerpen en over de statica. En is hij ook actief in waterbouwkundige projecten. In 1593 komt hij in persoonlijke dienst van prins Maurits van Oranje. Hem werd ook de organisatie toevertrouwd van een ingenieurschool.

Op 67-jarige leeftijd huwde hij, na ondertrouw van 10 april 1616 in Den Haag, met **Catharina Craiy**, die vele tientallen jaren jonger moet geweest zijn, gezien zij pas in 1672 overleed. In Den Haag had hij reeds op 24 maart 1612 een nieuw gebouwde huis gekocht in de Raamstraat. Vier kinderen waren aldaar van hen geboren: Frederik (1612), Hendrick (1613), Susanna (29 april 1615) en Levina (geboortjaar niet bekend). Minstens drie van de vier waren dus geboren voor hun huwelijk. Simon Stevin overleed weinige jaren later, eind februari of april 1620 op 61-jarige leeftijd. Zijn weduwe hertrouwde het jaar daarop en overleed pas 51 jaar later. Voor verdere biografische gegevens verwijzen we naar de bibliografie eerder aangehaald in voetnoten vooraan dit artikel.

IV.ter. Magdalena Stevin. Op 9 oktober 1540 was zij nog onder voogdij van Lodewijk Pieren toen haar moeder *Franchyne R(elic)ta Adriaen Stevin* aan deze voogd, ten behouwe van *Magdaleene huer oudste dochter* anderhalf vierendeel van een huis in Veurne verkocht. Het huis stond aan de noordzijde van de Ooststraat, ten oosten van het huis van Jan Stevin, *ghemene en onverdeelt metten zelve Magdalena*, gelast met een erfelijke rente en voor *joncvr. R(elic)ta Adriaen Stevin tgheheelle blad en(de) ghebruuck huer leven lanck gheduerende*, m.a.w. zij behield er nog haar leven lang het vruchtgebruik van. De akten werd opgemaakt, mede in aanwezigheid van de burgemeester en drie schepenen, waaronder Jan Stevin (53).

(52) SAB, Weeskamer, weesregister van klerk Jan Geraerts 1577-1581, f° 4-5v. Geciteerd in SCHOUTEET, zie hoger.

(53) RAB, KV, registers, nr. 559, f° 86v: Wettelijke passering van 9 okt. 1540.

Zij huwde Lenaert DE CANT. Zij overleed in 1566-67. In dat jaar immers werd door haar weduwnaar Lenaert de Cant het leenverheffingsrecht betaald voor diverse leengoederen die zijn echtgenote toegekomen waren en die nu geërfd werden door hun nog minderjarige zoon Adriaan (54):

- 8 gemeten in Oostduinkerke.
- 4 gemeten 25 roeden in Bulskamp. Hier wordt nogmaals expliciet vermeld dat dit leengoed was *advenu a sa femme, fille de Adrien Stevin, de Anthone Stevin son frere lequel, par sa longue absence, ont presume estre mort et par la mort de sad(ite) femme, Adrien filz dud(it) Lenaert de Cant, le tout par protestacion que ce led(it) Anthone Stevin estoit trouve en vie lesd(it) fiezf luy soyent renduz.*
- 10 gemeten in Adinkerke.

Deze Magdalena Stevin en Lenaert de Cant, zuster en schoonbroer van de spoorloos verdwenen Antonius Stevin, spelen een belangrijke rol met betrekking tot Simon Stevin. Zij zijn het immers die Antonius' feodale erfenis verder beheren in zijn naam. Om onderscheid te kunnen maken tussen het feodaal bezit van Lenaert Cant dat rechtstreeks uit de familie Cant komt en het bezit dat via Magdalena Stevin kwam, hebben we ook de familie Cant genealogisch onderzocht op basis van de leenverheffingsregisters (zie een eerdere bijdrage van onze hand in *Vlaamse Stam*, geciteerd onder noot (6)).

We zien dat in latere jaren de Cant's op de hoogte waren van het bestaan van een natuurlijk kind van schoonbroer Antonius Stevin. Wanneer Simon Stevin op 30 okt. 1577 op 28-jarige leeftijd te Brugge ontvoogd wordt (55), blijkt dat Lenaert Cant (zijn vrouw Magdalena Stevin, tante van Simon is dan reeds 10 jaar overleden) en zijn zoon Adriaan Cant reeds een (verder niet bekende) tijd lang een lijfrente

(54) AR, RK 17714 resp. f° 5v, 6 en 6. We moeten hier toch wel de aandacht trekken op een feit uit de leenverheffingsrekeningen dat op het eerste zicht lijkt te wijzen op een nog steeds in contact zijn van Antonius Stevin met het Veurnse: aan het achterleen van 4 gemeten land in Bulskamp dat de moeder van Antonius in 1540-41 gekocht had van Jan Aelvisch, en dat gehouden was van het leenhof van Jan Colin, was een feodale dienst verbonden, namelijk een paar handschoenen elk jaar (een oud klassiek gebruik als symbool voor de leenhulde van een leenman aan zijn leenheer, maar dat sinds de late middeleeuwen al lang vervangen was door een gewone betaling van 2 schellingen elk jaar). We zien immers de hele 2de helft van de 16de eeuw door in de jaarlijkse rekeningen Antonius Stevin vermeld die die 2 schellingen betaalt. Maar we menen voldoende reden te hebben te mogen aannemen dat die vermeldingen aldaar pro forma waren (zeker in de latere jaren). Het lijkt ons dat de posten slechts weinig accuraat bijgehouden werden. Zo bvb. is in de rekeningen van 1534-36 tot en met 1546-47 Jan Aelvisch vermeld als betaler van de 2 schellingen, hoewel reeds in 1540-41 dit achterleen door de weduwe van Adriaan Stevin voor haar zoon Antonius van hem gekocht was. In de rekening van 1547-48 wordt voor het eerst de 2 schellingen vermeld als betaald door de weduwe van Adriaan Stevin. Maar in de twee volgende rekeningen (1548-49 en 1549-50) gaat het weer fout want er staat alweer Jan Aelvisch. De ingeschreven namen over de jaren 1540-41 tot 1549-50 zijn dus op zijn minst weinig accuraat te noemen. Vanaf 1550-51 wordt voor het eerst Antonius Stevin vermeld. Hij wordt daarna steevast gedurende tientallen jaren lang geciteerd. Men zou dus kunnen denken dat hij plichtsgetrouw elk jaar zijn 2 schellingen betaalde. Maar ook die vermeldingen van Adriaan Stevin lijken niet echt geloofwaardig: hij wordt immers zonder onderbreking vermeld van 1550-51 tot minstens 1602-03 wat ons een veel te lange periode lijkt om tot éénzelfde persoon te behoren. Is die inschrijving eenvoudigweg voortdurend gekopieerd uit de vorige rekening (AR, RK 17682 tot en met 17744, telkens in de laatste bladzijden van de rekeningen, onder de hoofding *Autres recepte de service de fiefs de la court qui fust a Jehan Colin*) ?

(55) SCHOUTEET, zie hoger, akte nr. 5.

uitkeren aan Simon. Simon Stevin ontvangt van hen tweemaal per jaar (op 13 juli en 4 oktober) twee pond groten Vlaams (56).

Ook van twee kinderen van Pieter Stevin (overleden 1566-67), een andere oom van Simon, nml. Magdalena Stevin en Francisca Stevin's echtgenote Pieter de Courtewille, ontvangt Simon een lijfrente van twee pond telkenjare op 1 oktober (57). Samen vertegenwoordigt deze 6 pond groten Vlaams ongeveer het equivalent van 72 daglonen (of ong. een kwart van een jaarloon) van een metser (58).

Deze renten worden vermeld als een onderpand voor een lening van resp. 75 pond groten Vlaams en 50 pond groten Vlaams die Simon aangegaan was bij dezelfde personen teneinde zich te kunnen vestigen als klerk op het kantoor van de belastingsontvanger van het Brugse Vrije: *voor 't bedienen ende exerceren vanden clerckscepe vanden comptoire vanden voors. commis, danof de voorn(oemden) Symoen de handelinghe ende administratie anneghenomen ende annevert heeft.*

Had Antonius Stevin tussen 1543 en 1558 zijn familie voor iets te schande gemaakt en durfde of mocht hij zich niet meer in Veurne vertonen en koos hij daarom voor de anonimiteit van de grootstad Brugge (59)? In 1548 werd hij ingeschreven als lid van het kloveniersgilde van St.-Barbara te Brugge, het jaar ook waarin in november of december zijn onwettige zoon geboren werd. Misschien was zijn inwijking in Brugge toch geen vlucht, maar kwam het wel gerieflijk uit toen zijn omgang met Cathelyne van der Poort en de er opvolgende onwettige geboorte van een zoon, misschien reden werden voor verstoting door zijn familie? Voor de buitenwereld in Veurne was of moest het lijken dat hij van de aardbodem verdwenen was. Maar zijn familie was zijn zoon toch wel niet uit het oog verloren. Hoewel het ook niet uit te sluiten is dat het eventueel Simon zelf was die later opnieuw het contact herstelde met zijn Veurnse familie, misschien met het oog op financiële steun. In elk geval heeft Antonius Stevin, nooit zijn feodale rechten terug opgeëist (Simon als onwettig kind kon geen leengoederen erven). Hij schijnt in rook opgegaan...

Het wapenschild van Simon Stevin's Veurnse voorouders

Over het wapenschild van de Veurnse voorouders van de wiskundige Simon Stevin kunnen een paar merkwaardige zaken vastgesteld worden.

Vooreerst moeten we opmerken dat er in het Veurnse twee verschillende familiewapens Stevin te vinden zijn: De al hoger vermelde Gauwein Stevin, schepen

(56) SCHOUTEET, zie hoger, akte nr. 6.

(57) SCHOUTEET, zie hoger, akte nr. 7.

(58) In 1550 bedroeg het dagloon van een metser 0,5 pond parisis, in 1600, 1,5 pond parisis. Voor 1577 interpoleren we dit op 1 pond parisis. Een pond groten Vlaams is 12 pond parisis. De zes pond groten Vlaams die Simon op jaarbasis krijgt stemmen dus overeen met $6 \times 12 = 72$ daglonen.

(59) Een poging om misschien via de registers van kwijtscheldingen van misdrijven in het archief van de Rijksse Rekenkamer eventueel een spoor van een misdrijf te vinden, had geen succes: er komt geen Stevin voor in de naamtafels. (C. DEHAISNES, *Inv. Somm. des Arch. Dép. du Nord. Chambre des comptes de Lille, cl. III, charters van de Audiëntie*).

van Lo in 1461, gebruikte een zegel met daarop een wapenschild: *een keper, met in het schildhoofd twee schelpen en een spoorradertje (ster) in de schildpunt* (60).

Het wapenschild van de Veurnse Stevins verschilt hiervan volledig. Het is ons bekend door twee zegels van Adriaan en de beschrijving van het wapenschild op zijn grafmonument, alsook door twee zegels van de Veurnse abt Pieter Stevin. Vermoedelijk heeft deze familie Stevin slechts zelden van een wapenschild gebruik gemaakt (61). In het Veurnse stadsarchief vinden we van Adriaan twee zegels, het ene van 28 juni 1519, het andere van 11 mei 1520 (62). Het zegel van 1519 is volledig gaaf bewaard. Van dit charter bestaat ook een 18de of 17de eeuws afschrift, met tekening van alle zegels (63). Deze tekening is volledig conform met het nog bestaande zegel in het Veurnse stadsarchief.

Tekening van het zegel van Adriaan Stevin, 1519

In het zegelveld ziet men een griffioen (heraldisch fabeldier, het onderlijf van een leeuw, het bovenlijf van een arend) die door middel van een lint in de snavel het wapenschild ophoudt. Het wapenschild toont: *van hermelijn met drie*

(60) J.Th. DE RAADT, *Sceaux armoriés des Pays-Bas et des pays avoisinants*, Brussel, 1898-1903, 4 delen. De kleuren zijn ons niet bekend. Er is een zekere gelijkenis met het wapenschild van de Veurnambachtse familie Schynckele: *van zilver met twee schelpen en een ster van sable*, indien met de keper weglaat (opm.: er is nog een tweede Veurnambachtse familie Schinckelle, met wapen: van hermelijn, met een schildhoofd van goud met een uitkomende leeuw van keel).

(61) In het repertorium van J. TH. DE RAADT is de enige Stevin die men in het Veurnse terugvindt de Gowijn Stevin, schepen van Lo (en niet van Veurne, zoals VAN ACKER, zie hoger, p. 267 verkeerdelijk schrijft). Wat J.-B. RIETSTAP in zijn *Armorial General* als wapenbeschrijving geeft voor Simon Stevin, nml.: *in azuur een liggende driehoek in goud, omgord door een landmetersketting*, is wellicht alleen maar gebaseerd op een afbeelding van wat eigenlijk een 'logo' is in de titelpagina van zijn werk "*Beghinsele der Weeghconst*". Zie de afbeeldingen in VAN ACKER, zie hoger, p. 275.

(62) SAV, stadscharters, resp. nr. 299 (transfix met nr. 298) en nr. 300. Ook in nr. 319 wordt Adriaan Stevin vermeld, maar zijn zegel ontbreekt.

(63) RAB, Verzameling Oorkonden met blauw nr., nr. 10523. Ook nr. 10529 is een dergelijk afschrift van een charter met tekening van het zegel van Adriaan Stevin.

roskammen (64) en in het hart een wassenaar (in gewone stand, d.w.z. met de punten naar het schildhoofd gericht).

Uit grafschriftenverzamelingen van circa 1800 werd het wapen op de grafsteen van Adriaan beschreven als *van hermelijn met drie roskammen beladen met een hartschild met drie schuinbalken* en als zodanig ook voorgesteld op een schouw in de benedenzaal van het Spaans Paviljoen te Veurne tijdens de restauratie van dit gebouw in de 19de eeuw. Het is aldaar nog steeds te zien: de roskammen zijn er rood gekleurd evenals de drie schuinbalken (op witte achtergrond) (65). Waar dit hartschild plots vandaan komt en waarom het de wassenaar vervangt is ons niet duidelijk.

Van de hogervernoemde Pieter Stevin, abt van de St-Niklaasabdij van Veurne zijn ook twee zegels bewaard, gehecht aan twee charters, beide van 18 juni 1527 (66). Op deze grote ovaalvormige zegels van bruine was is in de onderste punt zijn persoonlijk wapen aangebracht: *hermelijn met drie roskammen en een zespuntige ster in het midden* (67).

De ster in het midden in het wapen van Pieter Stevin en de wassenaar in het midden in dit van Adriaan Stevin zouden een breukfiguur kunnen zijn. Wanneer gelijktijdig naamgenoten bestuurders waren of gewoon wanneer men regelmatig akten moesten waarmaken door middel van een persoonlijk zegel, moest er voor het onderscheid tussen familieleden noodgedwongen van een klein verschil, een *wapenbreuk*, gebruik gemaakt worden. Een wassenaar of een ster zijn gebruikelijke manieren om een wapenschild te breken. In geval van Adriaan en Pieter

(64) En niet drie "eggen" waarin VAN ACKER, zie hoger, p. 270 verkeerdelijk de franse term 'étrille' in vertaalt. Wellicht heeft hij zich laten misleiden door de voorstelling in steen, aangebracht in de 19de eeuw op de schouw in de benedenzaal van het Spaans Paviljoen te Veurne, ter herinnering aan Adriaan Stevin, onder wiens burgemeesterschap de bouw aangevangen werd. Sinds halfweg de 17de eeuw wordt een roskam voorgesteld als een rechthoekige getande plaat met steel. Het lijkt misschien een beetje op een eg, maar de aanwezigheid van de steel had toch meteen die interpretatie moeten doen verlaten. Vergelijkt men met Adriaans zegel, dan is er van de rechthoekige plaat enkel maar twee dunne strepen over. De roskam als gebruiksvoorwerp heeft in de 17de eeuw een vormtransformatie ondergaan, die in de heraldiek gevolgd werd. Was de roskam in de 18de en latere eeuwen (tot zelfs de 20de eeuw) een getand(e) plaat(werk) met steel, in de 16de en vroeger eeuwen was dit een ijzeren half-cylinder met slechts twee rijen tanden, de boven- en onderrand van de halfcylinder, waaraan een steel was vastgemaakt. Zie hierover: P. DONCHE, De roskam in de heraldiek, in: *Heraldicum Disputationes*, jrg. 4 nr. 4, dec. 1999.

We merken op dat Idesbald René de Spot, in zijn historische aantekeningen over Veurnse kloosters, hem een wapenschild toekent: van sinopei met een hartschild van azuur en een ciborie van zilver (SAV, Fonds de Spot, nr. 39: wapenschilden van de abten). Waar hij dit vandaan haalt is niet duidelijk.

(65) Zijn deze heraldische kleuren correct of een gissing? Dit is niet duidelijk. Het feit dat de driehoekige (sic) steel van de roskammen op de schouw bruin geschilderd is met zwarte punten lijkt ons in elk geval een 'artistieke vrijheid' die niets met heraldiek te maken heeft.

(66) AGSB, archief abdij ter Duinen, charters nr. 246bis en nr. 246ter.

(67) De zegels zijn in beide gevallen beschadigd. In het zegel van charter 246bis is het bovenste kwart afgebroken. Van het zegel van charter 246bis zijn twee stukken bewaard. In beide zegels is evenwel het onderste gedeelte bewaard. Van charter 246ter is in het persoonlijk zegel van Pieter Stevin wel niet zo goed de derde roskam in de schildpunt te zien, maar die is daarentegen wel duidelijk te zien in het zegel van charter 246ter. Ook de hermelijnstaartjes zijn duidelijk zichtbaar in deze fijn uitgesneden zegels.

rood is, maar het is wel bekend dat in het algemeen rood een veelgebruikte kleurcombinatie is voor wapenfiguren op een veld van hermelijn (70).

De overeenkomst is toch wel zeer treffend. Hermelijn is weliswaar een in Vlaanderen en nog meer uitgesproken in Veurne-Ambacht een veel voorkomende achtergrond. Maar de roskam als wapenfiguur treffen we bij een uitgebreid onderzoek dienaangaande slechts aan bij niet méér dan drie verschillende families in Veurne-Ambacht, nml.: **van der Burch, Stevin** en **Donche** (71).

De eerste twee voerden - op al dan niet een breukfiguur na - een identiek wapenschild. Voor de derde familie (*van hermelijn met een roskam en drie sterren van keel*) zijn als het ware de drie roskammen en een ster in het midden van van der Burch/Stevin geïnverteerd tot één roskam in het midden en drie sterren op de plaats van de roskammen.

Dat Adriaan en Pieter Stevin gelijktijdig met de familie van der Burch een quasi identiek zegel gebruikten is toch merkwaardig. Een Pieter van der Burch was burgemeester van Veurne geweest in 1497 en gouverneur van Nieuwpoort. Mogelijks dezelfde Pieter van der Burch was *landhouder van commune* van de kasselrij Veurne in 1499-1501 en landhouder van de wet in 1496-99 en 1509-1511 (72). Ook zijn zoon Willem van der Burch was gouverneur van Nieuwpoort.

Dat gelijktijdig gebruik moet toch een risico ingehouden hebben hebben tot misverstanden. Is dit misschien de reden waarom in 1519-1520 het wapenschild van Adriaan Stevin in het midden nog een wassenaar bevatte maar in 1534 op zijn grafmonument reeds vervangen was door een hartschild met drie schuinbalken? De wassenaar, die een veel gebruikte wapenfiguur is om een wapenschild te breken, zou dan nog te veel risico in zich gedragen hebben tot verwarring met wapen van der Burch, terwijl een hartschild als breuk daarentegen veel minder risico geeft, want geen echt klassieke breukfiguur. Maar wat dan met het gelijktijdige zegel van abt Pieter Stevin uit 1527? Hier zou het feit dat het familiewapen slechts een klein onderdeel vormt in het, in zijn geheel veel grotere, zegel van de St.-Niklaasabdij een voldoende garantie kunnen geboden hebben om misverstanden uit te sluiten.

In dit verband is er nog een merkwaardige anekdote: Toen Adriaan Stevin op 27 oktober 1519 een denombrement indiende voor het leen van 2 gemeten in St-Walburga Veurne (zie hoger), was de baljuw op dit moment een Joos ... van der Burch. Op het denombrement was Adriaans zegel aangebracht (dit staat ook met zoveel woorden vermeld in de tekst). Op het ontvangstbewijs voor dit denombrement, uitgeschreven op dezelfde dag (en wellicht zelfs onmiddellijk na het afgeven van het denombrement door Adriaan) gebruikte de baljuw na het schrijven van zijn

(70) Zie: P. DONCHE, De hermelijn, een heraldisch fabeldier: in: *Heraldicum Disputationes*, jrg. 5 nr. 3 (juli-aug-sept 2000), pp. 55-72.

(71) Zie: P. DONCHE, Het wapen der familie Donche op zegel, in: *Vlaamse Stam*, jrg. 22, nr. 6 (juni 1986) en IDEM, *De roskam in de heraldiek*, zie hoger. In dit laatste artikel wordt nog niet gesproken over het wapenschild Stevin, daar we dit slechts naderhand geheel bij toeval ontdekten.

(72) F. DE POTTER, E. RONSE, P. BORRE, *Geschiedenis der stad en kastelrij van Veurne*, Gent, 1873, dl. I, pp. 94-97.

Stevin betekent dit dan wel dat er nog een derde gelijktijdige Stevin zou moeten zijn, die het ongebroken wapen: *hermelijn met drie roskammen* gebruikte.

Richten we nu even onze aandacht op de 'vaste' wapenfiguren (de roskammen) en de achtergrond hermelijn, dan is er wel een zeer merkwaardige overeenkomst vast te stellen met het wapenschild van een andere Veurnambachtse familie **van der Burch**. Deze voerde als wapen: *van hermelijn met drie roskammen van keel*. Eenzelfde wapen dus !

Deze zeer oude familie, waarvan de naam ontleend is aan de *burg* van St.-Rijkers, een middeleeuwse burchtoren die ten zuidwesten van de dorpskern van Alveringem stond, had in de 16de en vroeger eeuwen een zeer talrijk nageslacht (waaronder al even talrijke bastaarden) en telde ook onder haar leden vele schepenen-keurheren van de kasselrij Veurne, baljuws, raadspensionarissen en burgemeesters van Nieuwpoort en Veurne (68). Een afbeelding uit 1551 van het wapen van Pieter van der Burch, schepen van Veurne vindt men hierbij (69).

Tekening van het zegel van Pieter van der Burch, 1551

De oudst gekende voorstelling van een wapenschild van der Burch dateert van 1421 en is gebroken met ... een ster in het midden. M.a.w. een volledig identiek zegel als dat van abt Pieter Stevin uit 1527 ! We kennen evenwel uit zijn zegel niet de kleuren van het wapen van Pieter Stevin, van Adriaan weten we dat de roskam

(68) *Zie Histoire, origine et généalogie de la Maison van der Burch ou du Bourg*, een werk zonder auteursnaam, plaats of jaar van uitgave, maar van graaf GUILLAUME VAN DER BURCH, gedrukt te Brussel, Stevelinck in 1894. Van deze auteur, zagen we al vaak sporen van zijn opzoekingen in archiefstukken betreffende Veurne-Ambacht, bewaard in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, onder de vorm van onderstrepingen of kruisjes naast de naam van der Burch in archiefstukken. Hierin werd hij nagevolgd door iemand geïnteresseerd in de familie Tack van Nieuwkapelle, ongetwijfeld te identificeren met Daniel Tack, wiens genealogie postuum gepubliceerd werd in: *Tablettes des Flandres*, deel 7 (Brugge, 1957). Over de VAN DER BURCHS, zie ook: H. DOUXCHAMPS, Les quarante familles belges les plus anciennes subsistantes: BURCH, in: *Le Parchemin*, nr. 314, maart-april 1998, pp. 112-125.

(69) RAB, verzameling Oorkonden met blauw nr., nr. 10524. 18de of 17de eeuws afschrift met tekening van de zegels van dezelfde hand als het afschrift met tekening van het zegel van Adriaan Stevin, zie hoger.

ontvangstbewijs ook *zijn* zegel voor het waarmerken ervan (zoals ook woordelijk vermeld wordt). Misschien wisten ze het al wel lang op voorhand, maar indien niet, beiden konden er op die dag toch niet naast kijken dat ze éénzelfde wapen, drie roskammen op hermelijn, voerden !

En er staat inderdaad ook zelfs een soort allusie op die ongewone situatie in de tekst van het ontvangstbewijs van de baljuw: Joos van der Burch schrijft immers: ... *ontfanghen van Adriaen Stevin zijnen lettren van rapporte onder zijnen zeghel zonder eenighe vicie of rasure in zeghele noch in schrifture*. *Vicie* (vgl. Frans: vice = ondeugd) betekent ook: gebrek en *rasure* betekent uitschrapping of slijtage (73), hier dus bedoelend dat het zegel gaaf is en met de tekst op het perkament niet geknoeid. Hij vestigt er dus expliciet de aandacht op dat noch in het zegel noch in de tekst een fout staat. En hij voegt er aan het eind nog aan toe dat *hij wel en deughelicke vernoucht* was (d.w.z. alles is naar wens gegaan).

Beide families wisten dus van hun gelijk wapen en zagen er blijkbaar geen gratten in, meer zelfs, de baljuw waarschuwde elke eventuele andere lezer dat alles correct was. Misschien hebben ze er die dag nog wel een grapje om gemaakt. Of was het toch geen puur toeval en wisten zij (en niet wij) er meer over hoe de vork (genealogisch ?) aan de steel zat dat hun beider families éénzelfde wapen voerden ?

Pieter Donche

(73) VERWIJS en VERDAM, *Middelnederlandsch woordenboek*, Den Haag, 1932.